

ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำแบบการปกครองประชาธิปไตยตามทัศนะ
พระพุทธศาสนา ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

**The Democratic Leadership on Buddhism Perspective of People's Opinions in
Tha Kham Sub-district Administration Organization Area, Hat Yai District,
Songkhla Province**

พระสมุห์เกรียงไกร มหาปุณฺญโณ^{1*}, นิวัฒน์ สวัสดิ์แก้ว², พรชัย ลิขิตธรรมโรจน์³, ศรีบุญลักษณ์ เทพวารินทร์⁴
และจิตกรีย์ บุญโชติ⁵

Phrasamukriangkrai Mahapuyo¹, Niwat Sawatkaew², Pornchai Likitthumrod³, Sarunluck Thepwarin⁴
and Jitkree Boonchot⁵

¹นักศึกษาริษยาโทรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
²ดร. อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ ³รองศาสตราจารย์ อาจารย์ประจำภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ⁴ดร. อาจารย์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ
ภาครัฐและเอกชน มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ ⁵อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

Abstract

The purpose of this study was to investigate and analyze people's opinion of the democratic leadership on Buddhism perspective in Tambon Tha Kham Yai, Songkhla . The quantitative research which using questionnaire for data collection were applied in this study. The population consisted of 320 people who living in Tambon Tha Kham Yai, Songkhla. The statistical procedures of percentage, mean, standard deviation, t-test, F-test, and the Least Significant Difference: LSD were employed to analyze the obtained data. Findings are as follows.

I. Respondents' opinion toward overall aspects of leadership according to democratic principles appeared in middle level which consistent with the statistical result by aspects exhibited in middle level.

II. Respondents' who differed in demographic of gender, age and perception exhibited statistical insignificantly difference at .05 level. Whereas, respondents' who differed in demographic of education was found a significant level of 05.

Key words: *People's opinion, Leadership, Democratic, Buddhism*

บทคัดย่อ

การศึกษาวจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำแบบการปกครองประชาธิปไตยตามทัศนะของพระพุทธศาสนา เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำแบบการปกครองประชาธิปไตยตามทัศนะของพระพุทธศาสนาจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล เพื่อศึกษาแนวทางในการนำภาวะผู้นำแบบการปกครองประชาธิปไตยตามทัศนะของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey. Research) กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชากรในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวน 320 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ได้แก่ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test F-test และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธี Least Significant Difference : LSD ผลการศึกษาพบว่า

1. ประชาชนมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำแบบการปกครองประชาธิปไตยตามทัศนะพระพุทธศาสนาทุกด้าน ได้แก่ ด้านการวิเคราะห์ปัญหาตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา ด้านการวางแผนการพัฒนาให้เป็นไปตามแนวทางหลักธรรม ด้านการปฏิบัติตามหลักการบริหารแนวพุทธ และด้านการประเมินผลงานในรูปแบบหลักธรรมอยู่ในระดับปานกลาง

2. ประชาชนที่มีเพศ อายุ และการรับรู้ข่าวสารต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำแบบการปกครองประชาธิปไตยตามทัศนะของพระพุทธศาสนาโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำแบบการปกครองประชาธิปไตยตามทัศนะของพระพุทธศาสนาโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: *ความคิดเห็นของประชาชน, ภาวะผู้นำ, ประชาธิปไตย, พระพุทธศาสนา*

บทนำ

ในสังคมปัจจุบันเราจะเห็นได้ว่าทางการเมืองการปกครองของแต่ละสำนักที่เสนอแนวคิดออกมา บางครั้งจะก่อให้เกิดอิทธิพลที่อยู่เหนือจิตใจชนในกลุ่มต่างๆ บางครั้งรุนแรง ขัดแย้ง ต่อสู้กัน จนเกิดความเสียหาย แบ่งพรรคแบ่งฝ่าย แบ่งพวกกันมามากต่อมากแล้ว จนเกิดความไม่ความยุติธรรมขึ้นในองค์กรต่างๆ ในระบอบการปกครองประชาธิปไตย จึงทำให้ผู้นำในองค์กรนั้นๆ ก็พยายามปรับปรุงแก้ไขแสวงหาแนวคิดวิธีการที่ดีที่สุด แต่ถึงกระนั้นก็มีแนวความคิดที่ขัดแย้งกันอยู่ เพราะความคิดทางการเมืองนั้นเกิดขึ้นเมื่อบุคคลเริ่มตระหนักถึงความสัมพันธ์ที่เขามีต่อรัฐ และรัฐมีต่อเขาหรืออีกนัยหนึ่ง ความสัมพันธ์ในแง่ที่ว่าบุคคลต้องปฏิบัติอย่างไรต่อรัฐและรัฐจะปฏิบัติอย่างไรต่อบุคคล ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวนี้ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับรัฐ หรือรัฐบาลหรือผู้นำที่มีผลกระทบต่อผู้อยู่ใต้การปกครอง จนบางครั้งทำให้มีแนวคิดที่ว่าใครควรจะเป็นผู้นำที่มีอำนาจหรืออำนาจควรมาจากใคร ทั้งนี้ คนบางกลุ่มคิดว่า พระมหากษัตริย์ควรเป็นผู้ใช้อำนาจทางการเมืองแต่ผู้เดียว อีกกลุ่มหนึ่งกลับคิดว่าการที่ให้บุคคลเดียวใช้อำนาจอย่างเต็มที่ไม่ดี อำนาจควรกระจายกันไป สองกลุ่มนี้มีแนวความคิดที่ไม่เหมือนกันและเป็นแนวความคิดที่ขัดแย้งกันอยู่ตลอดมา บุคคลกลุ่มหนึ่งคิดว่ามนุษย์เราเกิดมาควรจะทำงานเต็มที่ตามความสามารถของตนก็ควรที่จะมีสมบัติเป็น

ส่วนตัว บุคคลอีกกลุ่มหนึ่งคิดตรงกันข้าม คือคิดว่ามนุษย์ในสังคมนี้เกิดมาอยู่ในสังคมเดียวกัน สังคมพึงจะรับผิดชอบต่อชีวิตของทุก ๆ คน นั่นคือคนควรช่วยเหลือกัน คนที่จะห้ามมิให้บุคคลที่มีทรัพย์สินส่วนตัวโดยให้ถือเป็นทรัพย์สินของรัฐเสียหมด

เราจะเห็นได้ว่าปัจจุบันผู้นำหลายท่านจึงมีรูปแบบหรือแนวคิด ในทางการเมืองการปกครองตามแนวพระพุทธศาสนา มาจากกรอบความคิดที่ต้องการศึกษาแนวคิดทางการเมืองแบบประชาธิปไตยตามทัศนะคติของพระพุทธศาสนาหรือการบริหารในพระไตรปิฎก นั้นเอง คำว่า **แนวคิด** หรือ **ทฤษฎี** คือความเห็นอย่างหนึ่งซึ่งตรงกับภาษาบาลีว่า **ทฤษฎี** คำว่าทฤษฎีหรือทฤษฎี เป็นคำกลางๆ กล่าวคือเป็นคำที่อธิบายถึงสิ่งต่างๆ ตามความรู้ความเข้าใจของผู้แสดงความคิดเห็นที่แสดงออกมาโดยสอดคล้องกับกฎแห่งความจริง ซึ่งสามารถนำไปพิสูจน์ทดลองเพื่อหาคุณค่าแห่งความจริงและความเชื่อมั่น พระพุทธศาสนา เรียก สัมมาทฤษฎี หรือสัมมาทฤษฎี ในทางตรงข้ามความคิดเห็นหรือความรู้ใดๆ ก็ตามที่ไม่สอดคล้องกับกฎแห่งความจริงซึ่งเมื่อนำไปพิสูจน์หรือไปทดลองปฏิบัติแล้ว จะไม่บังเกิดผลให้เป็นคุณค่าที่ดีและไม่ส่งเสริมการพัฒนาหรือความก้าวหน้า พระพุทธศาสนา เรียกว่า มิจฉาทฤษฎีหรือมิจฉาทฤษฎี (ภาวะผู้นำ, พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตฺโต) (2551: 1-5)

หลักธรรมที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ที่มีจะถูกนำมาโยงกับเรื่องของการทำงานร่วมกับผู้อื่น หรือภาวะผู้นำนั้นคือหลักพรหมวิหาร 4 ประการ ซึ่งถือเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่จะต้องมียู่ประจำในจิตใจ เพื่อนำไปสู่การแสดงออกที่ดีและเหมาะสม และสำหรับตัวผู้นำแล้ว ถ้าสามารถแสดงออกได้อย่างดีและเหมาะสมแล้ว ก็จะนำไปสู่ศรัทธาจากบุคคลต่างๆ ในองค์กร และทำให้สามารถนำพาทุกคนไปในทิศทางเดียวกันได้ พรหมวิหาร 4 นั้นประกอบด้วย เมตตา โดยมีความเป็นมิตรไมตรีต่อผู้อื่น มีน้ำใจ ประรณาคือต่อผู้อื่น กรุณา คือ ความต้องการช่วยเหลือให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ ความเดือดร้อน โดยเมื่อผู้อื่นมีทุกข์นั้นผู้นำจะต้องมีกรุณา ช่วยบำบัดทุกข์ให้ มุทิตา ก็คือ เมื่อพนักงาน เพื่อนร่วมงานมีความสุข ความสำเร็จมากขึ้น ผู้นำก็ต้องพลอยยินดี ช่วยส่งเสริมสนับสนุน และสุดท้าย คือ อุเบกขา ก็คือ การรักษาความเป็นกลาง ไม่ลำเอียง ไม่เข้าข้างใดข้างหนึ่ง (พุทธทาสภิกขุ, ชัมมิกสังคม,) (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกมลคีมทอง : 2526 : 57-58.)

ปัจจุบันเรารับอิทธิพลในแนวคิดทางด้านการบริหารจากโลกตะวันตกมามากขึ้น ทำให้เรามักจะละเลยการนำหลักธรรมตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาปรับใช้กับการ นำองค์กรของเรา แต่จริงๆ แล้ว ผมเชื่อว่าการนำหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาปรับใช้กับการบริหารองค์กรนั้นน่าจะเหมาะกับบริบทของประเทศไทยมากกว่าการนำหลักของตะวันตกมาใช้แต่เพียงอย่างเดียว (พสุ เดชะรินทร์: 2552 : 1-3) จะเห็นได้ว่า ภาวะผู้นำในทางพระพุทธศาสนานั้น มีทรรณะที่มีได้แบ่งแยกการปกครองโดยตรงว่าเป็นแบบใดแบบหนึ่ง ถึงจะดีที่สุดเพียงแต่มุ่งผลสุดท้ายของการปกครองที่จะทำให้เกิดสันติสุขของปัจเจกชนและสันติภาพของสังคมโดยรวมถือว่าสำเร็จประโยชน์แล้ว ส่วนถ้ามองในเชิงพุทธปรัชญานั้น จะต้องตั้งคำถามว่า การปกครองที่ดีนั้นคืออะไร และสาเหตุ ที่ทำให้การปกครองเรียบร้อยดีงามนั้นได้แก่อะไร และความสงบสุขเรียบร้อยดีงามนั้นคืออะไร และจะเกิดขึ้นได้โดยวิธีใด

ใน อาธิปไตยสูตร อังคุดตรนิกาย ติกนิบาต พระพุทธเจ้าตรัสหลักการของอธิปไตยไว้ 3 ประการว่า “ภิกษุทั้งหลาย อธิปไตย (ความเป็นใหญ่) 3 ประการนี้

อาธิปไตย 3 ประการอะไรบ้าง คือ

1. อัตตาธิปไตย (ความมีคนเป็นใหญ่)
2. โลกาธิปไตย (ความมีโลกเป็นใหญ่)
3. ธรรมาธิปไตย (ความมีธรรมเป็นใหญ่)

ในอาธิปไตยทั้ง 3 นี้ จะกล่าวถึงโลกาธิปไตยที่แสดงไว้ใน อาธิปไตยสูตรว่า 4 พระพุทธศาสนาจึงเน้นการปกครองแบบธรรมาธิปไตย ในหลักการปกครอง 4 ประเภท คืออัตตาธิปไตย ธรรมาธิปไตย และโลกาธิปไตย เพื่อใช้เป็นหลักของความดี ความถูกต้อง ความเสมอภาค ใช้เป็นหลักในการปกครอง เพื่อให้สังคมส่วนรวมมีความเป็นปกติสุข ไม่มีการแบ่งพรรค แบ่งพวก หรือชนชั้นวรรณะ สี ผิวดำชาติ ตระกูล มีความสมานฉันท์ และคุ้มครองสิทธิของบุคคลทั่วไปให้ได้รับความเป็นธรรม ความเสมอภาคทางสังคมเท่าเทียมกัน ตามหลักการปกครองตามแนวพระพุทธศาสนาจึงยึดหลักการปกครองสายกลาง อหิงสา ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน ยึดหลักความถูกต้องเป็นหลัก คือหลักธรรมาธิปไตยนั่นเอง (พระมหากุณฑลวิทย์ อธิภูฐานโน) (สนธิสุข) : 2548 : 2-3)

จากเหตุผลที่ได้กล่าวมานั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาในกรณีรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยตามทัศนคติในทางพระพุทธศาสนาขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม ท่านนายสินธพ อินทร์รัตน์ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้แสดงทัศนะและแนวคิดให้เห็นปัญหา ในเรื่องของการปกครองแบบหลักการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตยตามหลักแนวคิดของพระพุทธศาสนา ให้ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานปฏิบัติการเพื่อเสรีภาพของบุคคล คือ เสรีภาพทางเศรษฐกิจ เสรีภาพทางสังคม และเสรีภาพทางการเมือง ให้ประชาชนได้เห็นว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือ บุคคลผู้ชูประทีปแห่งประชาธิปไตย และเป็นผู้สนับสนุนอย่างจริงจังต่ออิสรภาพและภราดรภาพ เพราะฉะนั้น แนวคิดในเรื่อง “**ธรรมาธิปไตย 3**” ของพระพุทธศาสนาจึงเหมาะสมอย่างถูกต้องแก่แวดมมนุษย์อย่างมีความยุติธรรมและจะมีเสรีภาพที่แท้จริงได้ตามหลักการรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยตามหลักคำสอนในคัมภีร์พระไตรปิฎก ที่จะช่วยให้ประชาชนในเขตปกครองได้พ้นจากความทุกข์ตามหลักแนวความคิดหลักการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตยตามหลักแนวคิดของพระพุทธศาสนา อย่างสงบสุขตลอดไปในสังคมปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยตามทัศนะพระพุทธศาสนาตามความคิดเห็นประชาชนและบุคคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้กำหนดวัตถุประสงค์ประสงค์ไว้ 3 ข้อ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำในรูปแบบการปกครองในระบบประชาธิปไตยตามทัศนะพระพุทธศาสนาตามแนวความคิดความคิดเห็นของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบภาวะผู้นำรูปแบบการปกครองในระบบประชาธิปไตยตามทัศนะ พระพุทธศาสนาของตามความคิดเห็นประชาชนและบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอลำดวน จังหวัดสงขลา ตามปัจจัยส่วนบุคคล

สมมุติฐาน

1. ภาวะผู้นำรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยตามทัศนะพระพุทธศาสนาของประชาชนและบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอลำดวน จังหวัดสงขลา อยู่ในระดับปานกลาง
2. ประชาชนและบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอลำดวน จังหวัดสงขลา ต่างกัน มีภาวะผู้นำรูปแบบการปกครองในระบบประชาธิปไตยตามทัศนะพระพุทธศาสนาแตกต่างกัน

วิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร (population)

ในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอลำดวน จังหวัดสงขลาซึ่งมีหมู่บ้าน จำนวน 8 หมู่บ้าน ได้แก่

พื้นที่ศึกษา	จำนวนประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
แม่เตย	2,233	40
คลองจิก	647	30
ท่าข้าม	1,045	58
บ้านปึก	558	20
หนองบัว	1,134	30
หินเกลี้ยง	605	45
เขากลอยออก	586	52
เขากลอยตก	1,056	45
รวม	7,864	320

ที่มา : แผนพัฒนาสามปี (พ.ศ.2556-2558) สำนักทะเบียนอำเภอลำดวน (4 มีนาคม 2555, 8)

2. กลุ่มตัวอย่าง (sample)

ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างประชาชนขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอลำดวน จังหวัดสงขลา ซึ่งมีทั้งหมด 8 หมู่บ้าน รวมทั้งหมด 320 คน

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชาชนในแต่ละหมู่บ้าน ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้มาจากการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างสูตรของ ทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973 : 1088) อ้างอิงจาก กาสัก เต๊ะจันหมาก (2553 : 92) โดยมีค่าความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับร้อยละ 5 หรือ .05

ดังนั้น จึงเก็บตัวอย่างจำนวน 320 คน โดยเก็บจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยจึงทำการสุ่มตัวอย่างแบบสัดส่วน (Quota Sampling) โดยใช้เทคนิคดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่หนึ่ง การแบ่งชั้น โดยกำหนดสัดส่วนขนาดของกลุ่มตัวอย่างในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เรียงลำดับหมู่บ้าน ตั้งแต่หมู่ที่ 1-8

ขั้นตอนที่สอง สุ่มแต่ละหมู่บ้านใน เขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ตาม จำนวนขนาดตัวอย่างที่ได้จากการกำหนดสัดส่วนให้ได้ตามตัวอย่างที่ต้องการของแต่ละหมู่บ้าน ในตาราง 1

ขั้นตอนที่สาม สุ่มประชากรในเขต องค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เนื่องจาก จำนวนประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีจำนวนมาก และมีข้อจำกัดของกรอบระยะเวลาในการวิจัย ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการ สุ่มแบบบังเอิญ (accidental sampling) ดำเนินการจนครบจำนวน 320 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา และการรับรู้ข่าวสารด้านการปกครองระบบ ประชาธิปไตย

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามที่ใช้วัดระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบการปกครองประชาธิปไตยทัศนคติของ พระพุทธศาสนา ทัศนคติขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวน 20 ข้อ แบ่งเป็นด้านการวิเคราะห์ปัญหาตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา จำนวน 5 ข้อด้านการวางแผนการพัฒนาให้เป็นไปตาม แนวทางหลักธรรม จำนวน 5 ข้อ ด้านการปฏิบัติตามหลักการบริหารแนวพุทธศาสนาจำนวน 5 ข้อ และ ด้านการ ประเมินผลงานในรูปแบบหลักธรรมจำนวน 5 ข้อ โดยคำถามแต่ละข้อให้ตอบตรงกับความคิดเห็น คือ ลักษณะคำถาม แบบปลายเปิด เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ

ระดับ 5	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
ระดับ 4	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
ระดับ 3	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
ระดับ 2	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
ระดับ 1	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ส่วนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับรูปแบบการปกครองประชาธิปไตยทัศนคติของพระพุทธศาสนา
กรณีศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

วิธีสร้างเครื่องมือ

ในการศึกษาภาวะผู้นำแบบการปกครองประชาธิปไตยทัศนคติของพระพุทธศาสนา กรณีศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้ทำการสร้างและพัฒนาเครื่องมือ โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าเอกสาร งานวิจัย และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง
2. กำหนดกรอบและแนวคิดเพื่อสร้างแบบสอบถามที่ใช้ในการศึกษา
3. สร้างแบบสอบถามที่มีเนื้อหาครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา
4. นำแบบสอบถามที่ได้พิจารณาปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดสอบแบบสอบถาม (Pre-test) กับผู้นำชุมชนและข้าราชการในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่น (reliability) ของเครื่องมือ
5. นำข้อมูลที่ได้จากการทดสอบใช้แบบสอบถาม นำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามด้วยสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient of alpha) ของครอนบาค (Cronbach) สุวิมล ลศิริกานันท์ (2548, 156) ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .963
6. หลังจากการทดสอบแบบสอบถามแล้วนำไปปรับปรุงเพื่อพัฒนาเป็นแบบสอบถามที่จะใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ทำการรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถามทั้งหมด 320 ชุด ให้กับประชากรในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาจำนวน 320 คน จากกลุ่มตัวอย่าง 320 และได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 320 ชุด คิดเป็น 100 เปอร์เซ็นต์

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติการวิจัยที่ใช้

ส่วนที่ 1 คือ ข้อมูลทั่วไปของประชากรที่ศึกษาได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา การรับรู้ข่าวสารด้านการปกครองระบอบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมแบบระบอบประชาธิปไตย โดยการแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ

ส่วนที่ 2 คือ ข้อมูลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยคำนวณหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำค่าเฉลี่ยมาตัดสินตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.21 ถึง 5.00	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 3.41 ถึง 4.20	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
คะแนนเฉลี่ย 2.61 ถึง 3.40	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.81 ถึง 2.60 มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00 ถึง 1.80 มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ส่วนที่ 3 คือ การทดสอบด้วยสถิติ t-test , F-test เพื่อหาความแตกต่างระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามซึ่งได้แก่ ข้อมูลส่วนบุคคลจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และการรับรู้ข่าวสารด้านการปกครองระบบประชาธิปไตยของประชาชนต่อการบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

สรุปผลการวิจัย

สถานภาพส่วนบุคคล ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 380 คน คิดเป็นร้อยละ 52.0 มี อายุ 26.35 ปี จำนวน 123 คน คิดเป็นร้อยละ 30.7 มีการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 144 คิดเป็นร้อยละ 36.0 ระดับมัธยมศึกษา จำนวน 183 คน คิดเป็นร้อยละ 45.8 ระดับปริญญาตรี จำนวน 29 คิดเป็นร้อยละ 7.2 ไม่รับรู้ข่าวสารด้านการปกครองระบบประชาธิปไตย จำนวน 62 คิดเป็นร้อยละ 15.5 รับรู้ข่าวสารด้านการปกครองระบบประชาธิปไตย จำนวน 318 คิดเป็นร้อยละ 84.5 และไม่เคยมีส่วนร่วมแบบระบอบประชาธิปไตย จำนวน 63 คิดเป็นร้อยละ 25 เคยมีส่วนร่วมแบบระบอบประชาธิปไตยบ้างบางครั้ง จำนวน 142 คิดเป็นร้อยละ 25 มีส่วนร่วมแบบระบอบประชาธิปไตยทุกครั้ง จำนวน 175 คิดเป็นร้อยละ 60

ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำแบบการปกครองประชาธิปไตยตามทัศนะพระพุทธศาสนาตามความคิดเห็นของประชาชน ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ประชาชนมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำแบบการปกครองประชาธิปไตยตามทัศนะพระพุทธศาสนาตามความคิดเห็นของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.30) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็น อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ดังนี้

1. ด้านการวิเคราะห์ปัญหาตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำแบบการปกครองประชาธิปไตยตามทัศนะพระพุทธศาสนาตามความคิดเห็นของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ด้านการวิเคราะห์ปัญหาตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.33) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ

2. ด้านการวางแผนการพัฒนานำไปเป็นไปตามแนวทางหลักธรรม ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำรูปแบบการปกครองประชาธิปไตยตามทัศนะของพระพุทธศาสนาในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ด้านการวางแผนการพัฒนานำไปเป็นไปตามแนวทางหลักธรรม อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.30) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ

3. ด้านการปฏิบัติตามหลักการบริหารแนวพุทธศาสนา ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำรูปแบบการปกครองประชาธิปไตยตามทัศนะของพระพุทธศาสนาในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่

จังหวัดสงขลา ด้านการปฏิบัติตามหลักการบริหารแนวพุทธศาสนาอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.32) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ

4. ด้านการประเมินผลงานในรูปแบบหลักธรรม ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำรูปแบบการปกครองประชาธิปไตยตามทัศนะของพระพุทธศาสนาในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ด้านการประเมินผลงานในรูปแบบหลักธรรมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.28) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำแบบการปกครองประชาธิปไตยตามทัศนะพระพุทธศาสนาในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

สรุปผลการทดสอบสมมติฐานของการวิจัย

1. เพศ พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน ต่อความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำแบบการปกครองประชาธิปไตยตามทัศนะของพระพุทธศาสนาในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน ในด้านการวิเคราะห์ปัญหาตามหลักธรรมทางพุทธศาสนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่นๆ ประชาชนมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

2. อายุ พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน ต่อความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำแบบการปกครองประชาธิปไตยตามทัศนะของพระพุทธศาสนาในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทุกด้าน

3. ระดับการศึกษา พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน ต่อความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำแบบการปกครองประชาธิปไตยตามทัศนะของพระพุทธศาสนาตามในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำแบบการปกครองประชาธิปไตยตามทัศนะของพระพุทธศาสนาตามในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา แตกต่างกัน ในด้านการวิเคราะห์ปัญหาตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา ด้านการวางแผนการพัฒนาให้เป็นไปตามแนวทางหลักธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และด้านการปฏิบัติตามหลักการบริหารแนวพุทธศาสนา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนด้านการประเมินผลงานในรูปแบบหลักธรรม ประชาชนมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำแบบการปกครองประชาธิปไตยตามทัศนะพระพุทธศาสนา ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอลำดวน จังหวัดสงขลา

จากผลการศึกษา พบว่า อำเภอลำดวน จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า ภาวะผู้นำแบบการปกครองประชาธิปไตยตามทัศนะของพระพุทธศาสนาตามความคิดเห็นของประชาชน ยังไม่สามารถบริหารงานตามหลักธรรมได้ครบทุกด้าน การบริหารงานยังขาดคอบกพร่องในเรื่องเหล่านี้ ควรจะต้องได้รับการพัฒนาอีกมาก การบริหารงานที่มีประสิทธิภาพประสิทธิผลจะแสดงออกมาในรูปของผลงาน เพราะว่าผลงานจะเป็นเครื่องวัดความสามารถทางการบริหาร และเมื่อภาวะผู้นำแบบการปกครองประชาธิปไตยตามทัศนะของพระพุทธศาสนา มากเพียงไร ย่อมส่งผลต่อความเจริญก้าวหน้าของคนในชุมชนให้ได้รับความสุขอย่างถ้วนหน้า แต่ตรงกันข้ามหากการบริหารงานของ อบต. ในแต่ละตำบลบกพร่อง ย่อมเกิดความเสียหายต่อการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลโดยรวม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จรัส ปันธิ (2547: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง วิเคราะห์การประยุกต์หลักสาราณียธรรมในการบริหารงานบุคลากรมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่า การนาหลักสาราณียธรรม 6 ประการของพระพุทธศาสนา ได้แก่ การแสดงความรัก ความเมตตาต่อกัน สนับสนุนช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ให้คำแนะนำชี้แนะในสิ่งที่ดีงาม มีความหวังดีปรารถนาดีต่อกัน ให้ความอนุเคราะห์หรือช่วยเหลือแบ่งปันกัน ยึดมั่นอยู่ในศีลธรรมอันดีตามกฎ แบบแผน วัฒนธรรม ประเพณีอันดีงาม ตลอดจนการมีความคิดเห็นที่เกื้อกูลกัน เป็นไปในทำนองเดียวกัน เมื่อมีข้อสงสัย หรือความไม่ชัดเจนก็นำมาปรึกษาหารือกันตลอดเวลา โดยหลักสาราณียธรรม 6 ประการนั้น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่สามารถนำมาประยุกต์ในการบริหารงานบุคคลได้เป็นอย่างดีในทุกระดับ ทั้งระดับผู้บริหาร ผู้บังคับบัญชาตัวเอง เพื่อนร่วมงาน และผู้ใต้บังคับบัญชา ส่งผลให้การบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประสบความสำเร็จและพัฒนาโดยตลอด เมื่อพิจารณาผลการวิจัยเป็นรายด้านสามารถนำมาอภิปรายผลวิจัยได้ ดังนี้

1. ด้านการวิเคราะห์ปัญหาตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา

จากการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำแบบการปกครองประชาธิปไตยตามทัศนะพระพุทธศาสนาในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอลำดวน จังหวัดสงขลา

โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า อบต. ควรให้ความช่วยเหลือประชาชนที่ตกทุกข์ได้ยากและที่ได้รับความเดือดร้อนได้ทันทั่วที่มีความขยันหมั่นเพียร อดทนบากบั่นในการทำงานเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันผลประโยชน์ซึ่งกันและกันให้มากกว่านี้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประเสริฐ สิงหเสม(2549: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจที่มีต่อการบริหารงานตามหลัก สาราณียธรรม : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระทอง อำเภชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการนาหลักสาราณียธรรมมาบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระทองอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาหลายด้านอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ประชากรกลุ่มอาชีพเกษตรกรกรรม พนักงานส่วนท้องถิ่นและข้าราชการในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระทอง

อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช มีข้อเสนอแนะว่าให้พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านสาธารณูปโภค ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2. ด้านการวางแผนการพัฒนาให้เป็นที่ไปตามแนวทางหลักธรรม

จากการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำแบบการปกครองประชาธิปไตยตามทัศนะพระพุทธศาสนาตามในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า อบต. ควรมีมนุษย์สัมพันธ์ธรรมาจริยไมตรีดี ยิ้มแย้มแจ่มใส มีความเป็นกันเอง มีจิตสำนึกในการให้บริการ และรับฟังคำวิพากษ์วิจารณ์ ให้คำปรึกษาให้คำแนะนำต่างๆ ให้มากกว่านี้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วณิดา สมิตานนท์(2549, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารการพัฒนาด้านการให้บริการแก่ประชาชนขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี” ผลวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยว่า องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีประสิทธิภาพในการบริหารการพัฒนาด้านการให้บริการแก่ประชาชนในระดับปานกลาง สำหรับข้อเสนอแนะ เช่น 1) ด้านการบริการบุคลากร ควรคัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ รวมทั้งมีจิตสำนึกในการให้บริการ 2) ด้านการบริหารงบประมาณ ควรวางแผนด้านงบประมาณเกี่ยวกับการให้บริการแก่ประชาชนโดยจัดทำเป็นแผนระยะยาว และ 3) ด้านการบริหารงานทั่วไป ควรกำหนดนโยบายด้านการบริหารงานภายในที่ครอบคลุมทุกหน่วยงาน

3. ด้านการปฏิบัติตามหลักการบริหารแนวพุทธศาสนา

จากการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำแบบการปกครองประชาธิปไตยตามทัศนะพระพุทธศาสนาตามในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า อบต. ควรเสียดสละเอื้อเพื่อแผ่อแผ่ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตน อุทิศตนเพื่องาน เอาใจใส่ความสุขทุกข์ของประชาชนในชุมชน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็น ส่งเสริมกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาให้มากกว่านี้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภพงศ์ ทองศรีนุ่น (2550, บทคัดย่อ) ที่ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการใช้หลักสาราณียธรรมของผู้ปกครองท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช” พบว่า เกษตรกรในการปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอชะอวด มีความพึงพอใจต่อการใช้หลักสาราณียธรรมของผู้ปกครองส่วนท้องถิ่น โดยภาพรวมในระดับปานกลาง และมีข้อเสนอแนะต่อผู้ปกครองท้องถิ่น ดังนี้ 1) จัดตลาดเพื่อส่งผลิตทางการเกษตรไปขายในราคาที่ยุติธรรม 2) จัดหาเงินทุนเพื่อการศึกษาแก่เยาวชนในท้องถิ่น 3) อบรม สัมมนา เจ้าหน้าที่/เจ้าพนักงานของส่วนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาจริยธรรม 4) ให้ผู้ปกครองส่วนท้องถิ่นมีความจริงจังต่อการปฏิบัติงาน/แก้ไขปัญหา 5) แต่งตั้งผู้อาวุโสที่มีความรู้ความสามารถในท้องถิ่นเป็นที่ปรึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อการมีส่วนร่วม

4. ด้านการประเมินผลงานในรูปแบบกิจกรรม

จากการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำแบบการปกครองประชาธิปไตยตามทัศนะพระพุทธศาสนาในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า อบต. ควรพัฒนาด้านการคมนาคมภายในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ดูแลป้องกัน ช่วยเหลือ และบรรเทาสาธารณภัยต่างๆ แก่ประชาชนให้ทั่วถึง จัดให้มีน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค และการเกษตรเพียงพอกับความต้องการของประชาชน ให้การช่วยเหลือและให้สวัสดิการต่างๆ ในชุมชนอย่างเหมาะสมและเพียงพอ จัดสรรงบประมาณอย่างเป็นธรรมทั่วถึง คำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลักให้มากกว่านี้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทรงกรด ไกรกังวาร(2550, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลแสนสุข อำเภวารินขาราบ จังหวัดอุบลราชธานี” ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาหลายด้าน พบว่า มีความพึงพอใจด้านกระบวนการและขั้นตอนการให้บริการสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านการบริการของเจ้าหน้าที่ ด้านสถานที่ให้บริการ ด้านการประชาสัมพันธ์ และพึงพอใจน้อยที่สุด ได้แก่ด้านระบบการให้บริการสาธารณะ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า ส่วนใหญ่เป็นปัญหาด้านระบบการให้บริการสาธารณะ โดยเสนอให้องค์การบริหารส่วนตำบล ขยายเขตประปา เพิ่มตู้โทรศัพท์สาธารณะ และปรับปรุงท่อระบายน้ำ เนื่องจากปัญหาน้ำท่วมถนน รองลงมาเป็นข้อเสนอด้านสถานที่ให้บริการ ซึ่งเห็นว่าสถานที่ทำการปัจจุบันคับแคบ ด้านการประชาสัมพันธ์ เสนอว่าควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น และด้านการบริการเจ้าหน้าที่ เสนอว่าควรมีเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำขั้นตอนการรับบริการ

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบภาวะผู้นำแบบการปกครองประชาธิปไตยตามทัศนะของพระพุทธศาสนาตามความคิดเห็นของประชาชน ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

1. เพศ ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำแบบการปกครองประชาธิปไตยตามทัศนะพระพุทธศาสนาในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งชี้ให้เห็นว่าความเป็นชาย และหญิงมีความรู้สึกนึกคิด มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บวร วิเศษสุนทร(2550, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนต่อการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในองค์การบริหารส่วนตำบล จำแนกตามเพศ โดยรวมไม่แตกต่างกัน

2. อายุ ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำแบบการปกครองประชาธิปไตยตามทัศนะพระพุทธศาสนาในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการมีอายุน้อยหรือมีอายุมาก จะเป็นวัยไหนก็ตาม ช่วงอายุไม่มีผลต่อระดับความคิดเห็น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อาจพล วงศ์บุษราคัม (2552: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารงานของกรมชลประทานตามหลักธรรมาภิบาล” ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการ กรมชลประทานที่มีอายุต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานด้านกฎหมายและที่ดินของกรมชลประทานตามหลักธรรมาภิบาลไม่ต่างกัน

3. ระดับการศึกษา ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำแบบการปกครองประชาธิปไตยตามทัศนะพระพุทธศาสนาในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษามากหรือน้อย ความหลากหลายของสาขาวิชา ความรู้เหล่านั้นส่งผลต่อระดับความคิดเห็น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปลัดทรงศักดิ์ กนต์วิโร (2552: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า พุทธศาสนิกชนที่มีวุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิมัธยมศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางบาลีมีความคิดเห็นแตกต่างกัน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. องค์การบริหารส่วนตำบลต้องบริหารงานโดยนำหลักธรรมา มา บูรณาการใช้อย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดอันจะนำมาซึ่งประโยชน์สุขของคนในชุมชน
2. ควรมีมาตรการส่งเสริมการปลูกฝังเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของคนในองค์กรและชุมชน ให้เกิดเป็นรูปธรรมและปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง
3. สร้างความสามัคคีปรองดองกันขึ้นในองค์กร เป็นตัวอย่างของคนในชุมชน ไม่แบ่งฝักแบ่งฝ่าย ร่วมแก้ไข ปัญหาต่างๆ ร่วมมือร่วมใจเป็นหนึ่งเดียว ประสานงานให้เป็นระบบ ให้ทันเหตุการณ์
4. ส่งเสริมรายได้ให้เกิดขึ้นแก่คนในชุมชน โดยการแนะนำหาอาชีพที่เหมาะสมให้ และแนะนำให้ประกอบอาชีพตามวิถีชีวิตในท้องถิ่นอย่างมีระบบ
5. ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาท้องถิ่น โดยการเสนอปัญหา ความต้องการในท้องถิ่น แสดงความคิดเห็นวิจารณ์การทำงานขององค์กร
6. ควรนำผลการศึกษานี้ไปเป็นข้อมูลในการวางแผนการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นไป
7. ควรนำข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษามาปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่เป็นปัญหาให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น
8. ควรนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอื่นๆ มาประยุกต์ใช้ควบคู่ไปกับการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่องค์กรบริหารส่วนตำบลอื่นๆ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่องความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำแบบการปกครองประชาธิปไตยตามทัศนะพระพุทธศาสนาในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารงานตามหลักสาราณียธรรม
2. ควรศึกษาถึงผลสัมฤทธิ์หลังจากมีการนำหลักสาราณียธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล
3. ควรศึกษาเรื่องประสิทธิภาพในการบริหารงานตามหลักธรรมในองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อจะได้ทราบระดับประสิทธิภาพในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลว่าอยู่ในระดับใด
4. ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำแบบการปกครองประชาธิปไตยตามทัศนะพระพุทธศาสนาในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา หรือ ตามหลักธรรมอื่นๆ ในพระพุทธศาสนา โดยเปลี่ยนขนาดพื้นที่ในการศึกษาวิจัยให้กว้าง และขนาดใหญ่ขึ้น อาจเป็นระดับจังหวัด ระดับประเทศ หรือเป็นองค์กรปกครองอื่น ๆ
5. ควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพควบคู่กับการวิจัยเชิงปริมาณ ในความคิดเห็นของประชาชน ที่มีต่อภาวะผู้นำแบบการปกครองประชาธิปไตยตามทัศนะของพระพุทธศาสนาในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธี เช่น สัมภาษณ์แบบเชิงลึก การสังเกตการณ์โดยมีส่วนร่วม เพื่อต้องการทราบถึงความคิดเห็นของประชาชนได้อย่างครอบคลุมครบถ้วนทุกด้าน

บรรณานุกรม

โกวิท พวงงาม. (2552). *การปกครองท้องถิ่นไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.

_____. *สารานุกรมการปกครองท้องถิ่นไทย หมวดที่ 3 พัฒนาการและรูปแบบการปกครองท้องถิ่นไทย*
ลำดับที่ 4 องค์การบริหารส่วนตำบล. นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า, 2554.

_____. (2552). *การปกครองท้องถิ่นไทย หลักการและมติใหม่ในอนาคต*. กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์.

_____. (2550). *การปกครองท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพมหานคร : เอ็กซ์เปอร์เน็ท, 2550.

คณาจารย์สำนักพิมพ์เลี้ยงเชียง. (2546). *หนังสือบูรณาการแผนใหม่ นักรธรรมชั้นตรี*. กรุงเทพมหานคร : เลี้ยงเชียง.

จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ. (2541). *การจัดการด้านปัจจัยในการบริหารงาน*. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.

จำเรียง ภาวิจิตร. (2536). *สาธารณมติ, เอกสารในการประกอบการสอนชุดวิชาสังคมศึกษา 4 (เล่ม2)*. นนทบุรี

: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

จำลอง เงินดี. (2536). *เอกสารการสอนวิชาจิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

จุมพล สวัสดิ์ยากร. (2542). *หลักการบริหารและมนุษยสัมพันธ์*. กรุงเทพมหานคร : สุวรรณภูมิ.

ชูติระ ระบอบ และคณะ. (2552). *ระเบียบวิธีวิจัย*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

ชูวงศ์ ฉายะบุตร. (2539). *การปกครองท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพมหานคร : สมาคมนิสิตเก่ารัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2539). *การปกครองท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพมหานคร : กรมการปกครอง.

_____. (2543). *การปกครองท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น.

ชูศักดิ์ เทียงตรง. (2539). *การบริหารการปกครองท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เด่น ชะเนติขัง. (2536). *การบริหารงานบุคคล*. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท.

ดิณ ประชัญพฤษ์. (2539). *หลักการจัดการ*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ทองหล่อ เดชไทย. (2535). *หน่วยที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสาธารณสุข*. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา. (2535). *ปรัชญา 201 พุทธศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอ.เอส. พรินต์ติ้งเฮาส์.

ธงชัย สันติวงษ์. *การบริหารงานบุคคล*. (2552). กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.

_____. (2539). *บริหาร คิดและทำอย่างผู้จัดการใหญ่*. กรุงเทพมหานคร : เอเวีย เพรสการพิมพ์.

_____. (2543). *องค์การและการบริหาร*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.

ชนสวรรค์ เจริญเมือง. (2537). *การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร : 197 การพิมพ์.

ธีรวุฒิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์. *องค์การและการจัดการ*. (2531). กรุงเทพมหานคร : อักษรปริทรรศน์.

นวม สงวนทรัพย์. (2535). *สารัตถจิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรินต์ติ้งเฮาส์.

นิตย์ สัมมาพันธ์. (2536). *การบริหารเชิงพุทธ*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

นืออน กลิ่นรัตน์. (2552). *จิตวิทยาเบื้องต้น*. ขอนแก่น : ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

บรรจบ เนียมมณี. (2535). *หลักการบริหาร*. กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.

บุญชม ศรีสะอาด. (2547). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.

บุญเรียง ขจรศิลป์. (2534). *วิธีวิจัยการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : พิชญาพรินต์ติ้ง.

บุญอริ ยีหะมะ. (2540). *การปกครองท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ประธาน คงฤทธิ์ศึกษากร.(2542). *ทฤษฎีการปกครองท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- _____.(2539). *สุขาภิบาลในฐานะปกครองตนเอง*. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ.(2536). *ความคิดเห็น : การวัดการเปลี่ยนแปลง และพฤติกรรมอนามัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พีระพัสนา.
- _____.(2540). *ทัศนคติ : การวัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย*. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์.(2532). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพมหานคร : แพร์พิทยา อินเตอร์เนชั่นแนล.
- ปัญญา ใช้บางยาง.(2546). *ธรรมชาติวิทยา เล่ม 1*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดิธรรม.
- พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล.(2542). *องค์การและการจัดการ*. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏนครปฐม.
- พนัส หันนาคินทร์.(2542). *ประสบการณ์ในการบริหารบุคลากร*. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- พรทิพย์ สัมปัดตะวานิช และคณะ.(2542). *พฤติกรรมผู้บริโภค*. (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- พรเพ็ญ เพชรสุขศิริ.(2531). *การวัดทัศนคติ*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พรรณ ช.เจนจิต.(2538). *จิตวิทยาการเรียนการสอน*. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต).(2549). *พุทธวิธีบริหาร*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต).(2545). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- _____.(2539). *พุทธธรรม*. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2547). *ธรรมนุญชีวิต*. พิมพ์ครั้งที่ 30. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- พะยอม วงศ์สารศรี. (2542). *องค์การและการจัดการ*. กรุงเทพมหานคร : พรานนการพิมพ์.
- พิรสิทธิ์ คานวนศิลป์. (2541). *การบริหารจัดการโครงการพัฒนาสังคมแบบก้าวหน้า*. ขอนแก่น: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2539).*พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มัลลิกา ต้นสอน. *การจัดการยุคใหม่*. กรุงเทพมหานคร : เอกซเปอร์เน็ท จำกัด.

- โยชิน ศันสนยุท และจุมพล พูลภัทรชีวิน.(2539). *จิตวิทยาสังคม*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ส่งเสริมวิชาการ.
- ลัดดา กิตติวิภาค.(2535). *ความคิดเห็นทางสังคมเบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร : แสงจันทร์การพิมพ์.
- ลิขิต ชีระเวคิน.(2548). *การเมืองการปกครองไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิญญู อังคนารักษ์.(2539). *แนวความคิดในการกระจายอำนาจการปกครองท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชย์.
- วิโรจน์ สารรัตนะ.(2542). *การบริหาร หลักการ ทฤษฎี และประเด็นทางการศึกษา*, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทิพยวิสุทธิ์.
- วิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ์.(2543). *การเมืองการปกครองไทย ภาควิชาการปกครอง*. คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ.(2541). *พฤติกรรมองค์กร*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธีระฟิล์มและ ไซเท็กซ์.
_____.(2543). *ทฤษฎีองค์กร : ฉบับมาตรฐาน*. กรุงเทพมหานคร : ชธรรมสาร.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ และคณะ.(2532). *สถิติสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. *ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพมหานคร : อักษรบัณฑิต.
- สมคิด บางโม.(2538). *หลักการจัดการ*. กรุงเทพมหานคร : นออักษรการพิมพ์.
_____.(2550). *การบริหาร*. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- สมพงษ์ เกษมสิน.(2538). *การบริหาร*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- สมยศ นาวิการ.(2543). *การบริหารและพฤติกรรมองค์กร*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจการพิมพ์.
_____.(2539). *การบริหารเชิงกลยุทธ์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ.
- สัมพันธ์ ภูไปบูลย์.(2542). *องค์กรและการจัดการ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : พัทธ์อักษร.
- สำนักงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง. (2535). *คู่มือปฏิบัติงาน เรื่องการจัดทำ แผนพัฒนาองค์กรบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และเมืองพัทยา*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อาสาการศึกษา
ดินแดนกรมการปกครอง.
- สิรภพ เหล่าลาภะ.(2533). *พุทธศาสตร์การเมือง*. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก.
- สุชา จันทน์เอม.(2542). *จิตวิทยาวัยรุ่น*. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- สุโท เจริญสุข.(2535) .*หลักจิตวิทยาและพัฒนาการของมนุษย์*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ แพร์พิทยา.

- สุธี สุทธิสมบูรณ์ และสมาน รังสิโยกฤษฏ์. *หลักการบริหารเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพมหานคร : สวัสดิการสำนักงาน ก.พ.
- สุปรีชา กมลาสน์. (2545). *พลอากาศโท, หม่อมหลวง. กลยุทธ์การบริหาร*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- เสนาะ ดิยาว์.(2545). *หลักการบริหาร*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- โสภา ชูพิกุลชัย.(2532). *จิตวิทยาการเรียนรู้กับการสอน*. กรุงเทพมหานคร : กราฟิการ์.
- หควณ ชูเพ็ญ.(2536). *เอกสารประกอบการบรรยายวิชาการบริหารองค์การปกครองท้องถิ่น*. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อรัญ กักพล.(2544). *นรนิติ เศรษฐบุตร. 60 ปี กิตติยาจารย์. พิมพ์เพื่อเป็นเกียรติแก่รองศาสตราจารย์นรนิติ เศรษฐบุตร เนื่องในโอกาสอายุครบ 60 ปี*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อรุณ รักธรรม.(2552). *หลักมนุษยสัมพันธ์กับการบริหาร*. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- อุดม เขยทิวังศ์.(2552). *หนังสือยุคปฏิรูปการศึกษา : อนาคต. ประชาธิปไตยของชาวบ้าน*. กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ 1991.
- อุทัย หิรัญโต.(2548). *การปกครองท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- _____.(2531). *สารานุกรมศัพท์สังคมวิทยา – มานุษยวิทยา*. กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัย การปกครอง.
- กมลักษ์ ศรีกิจการ.(2546). “ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลบางตาเถร อําเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี”. *ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม : สถาบัน บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์*.
- จรัสปັນธิ.“วิเคราะห์การประยุกต์หลักสารานิยธรรมในการบริหารงานบุคคลมหาวิทยาลัยเชียงใหม่”. *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพุทธศาสนศึกษา*